

ДВЕ ПИСМА НА КОНСТАНТИН КОНСТАНТИНОВ

Димитър Ст. Димитров

Един ден през 1940 г. собственикът на издателство „Златни зърна“ Славчо Атанасов дава малко френско томче със заглавие „Земя на хората“ на Константин Константинов и му предлага да го преведе. Така бележитият български писател се „запознава“ с Антоан дьо Сент Егзюпери. В своето есе за автора на „Южната поща“ Константин Константинов си спомня: „Онова първо деценоушие, когато изгълтах, задъхан от възторг, малката книжка от 150—200 страници, както и месеците, когато я превеждах въпреки усилията при почти непреодолими мъчнотии, въпреки ядовите от несъвършенствата на работата ми, бяха едни от най-хубавите в моя живот.“

Беше едно изключително събитие, което преобразява човека, ражда някаква истинска страст за потопяване все по-надълбоко в тая безименна наслада, от която няма да се отгървеш, докато можеш да мислиш и чувствуваш. То беше очарование, дълбока почит и смайване: тук нямашме работа само с един даровит писател — имаше нещо много по-голямо и по-сложно.“

„Земя на хората“ излиза през 1940 г. със заглавие „Ветрове, пясъци и звезди“ (заглавието на американския превод). През 1943 г. по поръка на издателство „Перуи“ Константин Константинов превежда втора книга от Сент Егзюпери — романа „Нощен полет“. Книгата обаче не се напечатва поради ликвидирането на издателството и ръкописът остава у преводача.

След Втората световна война Константин Константинов се стреми непрекъснато да изрази по някакъв начин изключителната си привързаност и уважение към Антоан дьо Сент Егзюпери. И през 1963 г. издателство „Народна младеж“ пусна в 90 000 екземпляра неговия превод на „Малкият принц“. Книгата предизвика шумното одобрение и възторга на читателите. Това като че ли окуражи издателите и К. Константинов да се заемат с превода на други творби от станалия вече класик френски моралист.

Константин Константинов се зае с присъщото си усърдие и безкомпромисност за работа. Той преведе отново „Земя на хората“ и „Нощен полет“, а след тях дойде реда на „Боеен пилот“ и „Южната поща“. Константин Константинов работеше с чувството, че върши свето дело. Разбира се, това беше негово дълбоко вътрешно чувство, което той не изразяваше дори и със случайно изпусната дума. По едно време, в началото на 1964 г., Константин Константинов спомена, че е спрял временно превода на „Южната поща“, защото някои думи и изрази въпреки неговите усилия (а той знаше блестящо френски език!) не могъл да преведе точно. Спомена също, че е писал за уточняване на някои изрази до своя позната в Париж.

След като К. Константинов почина, неговата сестра Донка Константинова ми предаде черновите на две негови писма, които изясняват някои подробности около превода на „Южната поща“. Те са белег за високото чувство за отговорност към българската литература и към българския език, към автора и към най-големите духовни измерения на времето ни. Белег са и за неповторимата възрожденска личност на Константин Константинов.

Черновите на писмата са писани на форматна хартия 22 см на 17,5 см, чисто бяла, с традиционното за К. К. зелено мастило. На плика е отбелязано препоръчано, пар авион. Подчертания

са със зелено мастило имената на получателя и изпращача и на градовете Париж и София.

Писмата са изпратени на следния адрес:

France — 9e Paris 9e
43 Rue de Donai 43
Madame
Nadia Christophorova

ПЪРВО ПИСМО

София

23. II. 1964

Уважаема госпожо Христофорова,

Голяма радостна изненада бе за мене Вашата картичка срещу Нова година, с няколкото любезни реда за моите последни книги. Аз вече знаех от Вашата сестра г-жа Златанова, че те са Ви харесали и за бележката ви за диксионера: за всичко това — благодаря Ви от сърце. Странно, но може би така е по-хубаво, че тия две малки томчета ще бъдат отбелязани в една чужда страна, когато в нашата бяха споменати в печатни издания, както се казва — с половин уста. Затова пък 150 писма, повечето от непознати хора — и възрастни, и съвсем млади, както и стотици обаждания по телефона засвидетелствуваха вниманието си към книгите и автора. За съжаление третата част не ще види скоро бял свят. И затуй трябваше да се върна към стария занаят преводчеството. И тъй като лесното не ме е блязило, и сега започнах и завърших една работа, която ми струваше огромен труд — и физически, и духовен: преведох пет книги от моя любим автор А. дьо С. Екз., който, както може би знаете, е нещо страшно за превеждане. По тоя повод Ви пиша и това дълго писмо, което сигурно ще Ви учуди.

Работата е, че в една от книгите — „Южната поща“ — срещнах понятия и изрази, за които тук никой не може да ми помогне, ако не в точния, поне в приблизителния им смисъл. Нито речници (всичко, с което разполагат нашите библиотеки), нито справки със специалисти техници, както и с преподаватели по френски език — българи и французи — не успяха да ми уяснят няколкото неща, които оставих временно с празни места в текста на превода, докато получа — ако Вие бъдете любезна — отговор от Вас. Там Вие имате всички възможности — дори само чрез телефона да узнаете това, което ми липсва, и ще Ви бъде безкрайно признателен, ако ми пишете какво сте успели да научите.

Аз превеждах от изданията Галимар. (Пиша така подробно, защото С. Екз. има много издания, а страниците, които ще посочвам, са само от това издание на „Южната поща“.)

Сега на стр. 13 от оригинала, в телеграмата (с курсив) е казано (пиша от моя превод):

Пощенският ще каине Агадир 21 ч. Тръгва за Кабо Жюби. 2 ч. 30 м. ще каине avec bombe Michelin и т. н.

Какво е това bombe Michelin — Michelin е фирмата за гуми, гумени колела и пр. — но bombe Michelin?

На стр. 111 — изразът — Mais la notre de vingt-neuf! Ако ли е това или има някакво друго значение?

На стр. 19 — cubbuteur — технически термин — какво значи, макар да бъде описателно.

На стр. 207 — целият израз:

Pourtaut, etc.

На стр. 191 — „couleur de lune“ „couleur de temps“ — какъв израз би бил най-подходящ за тия понятия.

Зная, че е твърде дръзко от моя страна да Ви занимавам с мои работи и да злоупотребявам с времето и вниманието Ви, но мисля, че ще ме извините, като знаете, че с това ще направите

услуга и на българската литература. И вярвайте, че не бих Ви безпокоил, ако имах някаква друга възможност.

Много ще Ви бъде благодарен, ако ми пишете с какво бих могъл да Ви услужа: ще го направя с голяма радост.

Желая ви само хубаво, Вам, на г. Христофоров и на Вашите млади!

С най-добри чувства
Ваш К.К.

П. С. Не зная дали биха Ви интересували моите книги, преди „Път през годините“, но все пак Ви изпратих едно томче „Избрани разкази“, което вече е библиографска рядкост.

К. К.

ВТОРО ПИСМО

София

15 април 1964

Уважаема госпожо Христофорова,

В същност не Вие, а аз би трябвало да се срамувам — че толкова късно Ви се обаждам, за да Ви благодаря за грижите и труда, които Ви създадох с моята молба. За извинение може да ми послужи само болестта, която ме връхлетя през това време (и от която още не съм се отървал съвсем), и после — тоя наш усложнен, напрегнат, припрян и пр. — живот, който не ще да знае нито за здравето, нито за възрастта, нито за издръжливостта ни.

Но макар и със закъснение, благодаря Ви от сърце за усилията — Ваши и на господин Христофоров, да ми помогнете.

Искам да Ви кажа две думи по същината на въпросите.

Несъмнено — *treute neuf* — в обикновена употреба ще значи адрес, № на улица и др. Но тъй като ония типове (от книгата) говорят вулгарно, помислих дали тия две думи на някакъв хулигански жаргон не значат нещо като *bordel*.

Напълно съм съгласен с Вас за *couleur de lune* и *couleur de temps* — и аз ги оставих тъй в ръкописа си — „лумен цвят“ и „цвят на времето“: в края на краищата писателите, а не граматиките създават езика и нови изрази от тоя род само ще обогатят езика ни. Но и тук пак помислих — да не би на френски те да имат някакво по-специфично значение и затова Ви попитах. Сега вече ще ги остава, така както са и писани.

Колкото за *subbuteur* — ще го дам с обяснение под линия — тукашните техници не можаха да ми кажат съответен термин на български.

Ще чакам, ако бъдете все тъй любезна, да ми съобщите направо или чрез госпожа Златанова за *bombe Michelin*.

Моля ви, да ми кажете, без да се стеснявате, с какво мога аз да Ви услужа оттук, за да Ви се отплатя, макар и отчасти! Приемете нашите — моите и на сестра ми — най-сърдечни пожелания за здраве, радости и успехи Вам и на цялото Ви семейство.

Ваш: К. Константинов